جرالد هس و استیون فریدلند

تکنیک‌های آموزش حقوق

ترجمه

ابراهیم شعاریان
استاد دانشگاه تبریز

صنم خدیوزاد

مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی
تهران ـ ۱۴۰۰

سرشناسه	:	هس، جرالد اف.، ۱۹۵۲ - م. Hess, Gerald F.
عنوان و نام پدیدآور	:	تکنیک‌های آموزش حقوق/ جرالد هس، استیون فریدلند؛ ترجمه ابراهیم شعاریان، صنم خدیوزاد؛ ویراستار سودابه رسولی.
مشخصات نشر	:	تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	:	۲۷۲ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۴۷۵-۱۲۲-۳
وضعیت فهرست نویسی	:	فیپا
یادداشت	:	عنوان اصلی: Techniques for teaching law ,c1999.
یادداشت	:	کتابنامه به صورت زیرنویس.
موضوع	:	حقوق -- ایالات متحده -- راهنمای آموزشی
موضوع	:	Law -- Study and teaching -- United States
شناسه افزوده	:	فریدلند، استیون آی.، ۱۹۵۶- م.
شناسه افزوده	:	Friedland, Steven I., 1956-
شناسه افزوده	:	شعاریان ستاری، ابراهیم، ۱۳۴۳ -، مترجم
شناسه افزوده	:	خدیوزاد، صنم، ۱۳۷۲-، مترجم
رده بندی کنگره	:	KF۲۷۲
رده بندی دیویی	:	۳۴۰/۰۷۱۱۷۳
شماره کتابشناسی ملی	:	۸۴۲۰۸۸۰

با مراجعه به فروشگاه اینترنتی شهر دانش از مزایای خرید آنلاین و تخفیف ویژه برخوردار شوید

www.**shahredanesh**.com

عنوان: **تکنیک‌های آموزش حقوق**

ترجمه: **ابراهیم شعاریان ـ صنم خدیوزاد**

ناشر: مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش

ویراستار و صفحه‌آرا: سودابه رسولی

طراح جلد: زهرا کریمی

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۷۵-۱۲۲-۳

بهاء: ۱۰۶,۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ است.

تهران ـ خیابان کریمخان زند ـ خیابان سنایی ـ خیابان نهم ـ خیابان گیلان ـ پلاک ۵

کد پستی ۱۵۸۵۷۴۳۱۱۱ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۴۵۳۹ تلفن: ۸۸۸۱۱۵۸۱ نمابر: ۸۸۸۱۱۵۸۰

به نام خداوند جان و خرد

سخن ناشر

توسعه ادبیات حقوقی در هر کشور، نقش مهمی در پیشرفت نظام حقوقی آن کشور ایفاء می‌نماید. اندیشمندان و پژوهشگران دنیای بیکران حقوق که شیفته نظم‌اند و سرباز عدالت، آموزه‌های علمی و تجربیات عملی خویش را به جامعه حقوقی عرضه می‌دارند تا بتوانند در تثبیت و تنویر نظم اجتماعی و استقرار عدالت و اصلاح و پیشرفت کشور سهیم گردند.

قانون‌گذار فهیم و آگاه، هیچ‌گاه در مقام تهیه پیش‌نویس و مهیا شدن جهت وضع قانون، خود را بی‌نیاز از ادبیات و دکترین حقوقی کشور و مشورت با خبرگان نخواهد یافت و هیچ‌گاه مصوبات قبلی خویش را دائمی و مصون از نقد و اصلاح قلمداد نخواهد نمود. قضات متخصص و عدالت‌پیشه نیز نقد علمی و منصفانه آرای خود را مایه تکامل و پیشرفت می‌دانند.

دانشکده‌های حقوق که به مأموریت خطیر تربیت قضات، وکلا، مشاوران حقوقی، سردفتران، پژوهشگران و اساتید حقوق و فقه همت می‌گمارند علاوه‌بر اینکه از آموزه‌های علمی و قضایی کشور بسیار بهره می‌برند متقابلاً رسالت مهمی در غنی‌سازی ادبیات و دکترین حقوقی کشور برعهده دارند.

کشور ایران به‌ویژه در دو دهه اخیر پیشرفت قابل‌توجهی در توسعه کمّی ادبیات حقوقی کشور را شاهد بوده است. تعداد کتب و نشریات حقوقی منتشره در کشور طی بیست سال اخیر، به نسبت گذشته به‌مراتب افزایش یافته است. این دستاورد را باید به فال نیک گرفت و امیدوار بود که این پیشرفت کمّی به همین میزان با توسعه‌ای کیفی در بارور شدن دکترین حقوقی موردنیاز کشور همراه باشد و با احترام به حقوق مالکیت فکری دیگران انتشار یابد.

انتشارات مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش که همواره سعی داشته است علاوه‌بر انتشار آثار حاصل از تحقیقات پژوهشکده حقوق، به‌صورتی هدفمند و با ارزیابی علمی به گزینش و چاپ و انتشار کتاب‌های حقوقی در حوزه‌ها و موضوعات موردنیاز جامعه حقوقی کشور مبادرت ورزد، زحمات جناب آقای **دکتر ابراهیم شعاریان و** خانم **صنم خدیوزاد** در ترجمهٔ کتاب **تکنیک‌های آموزش حقوق** را ارج نهاده، امیدوار است این کتاب مورد استقبال جامعه حقوقی کشور و مورداستفاده متولیان امر قرار گیرد.

وحید اشتیاق

فهرست مطالب

سخن ناشر ۵
پیشگفتار ۱۳
مقدمه ۱۹

فصل اول: آموزش و یادگیری ـ نظریه، تحقیق و کاربردها

۱- یادگیری ۲۱
۱-۱- روان‌شناسی شناختی ۲۲
۱-۲- رشد فکری ۲۵
۱-۳- شیوه‌های یادگیری ۲۸
۱-۴- ویژگی‌های فراگیران بزرگسال ۲۹
۲- تدریس ۳۱
۲-۱- عناصر آموزش مؤثر ۳۱
۲-۲- هفت اصل عملکرد مناسب در آموزش عالی ۳۵
۳- ابعاد آموزش نمونه ۳۸
۳-۱- هیجان فکری ۳۸
۳-۲- روابط میان‌فردی ۴۰

فصل دوم: برنامه‌ریزی کلاسی و دورهٔ آموزشی

۱- نظریهٔ برنامه‌ریزی ۴۴
۲- موضوع برنامه‌ریزی ۴۵
۲-۱- اهداف دورهٔ آموزشی ۴۵
۲-۲- سرفصل برنامهٔ درسی (سیلابس) ۴۶
۲-۳- منابع دورهٔ آموزشی ۴۶
۲-۴- روش‌های تدریس ـ یادگیری ۴۷
۲-۵- معماری کلاس و محیط آن ۴۸
۲-۶- آغاز و پایان کلاس ۴۹
۲-۷- تکنیک‌های ارزیابی ۵۰
۳- تجربیات عملی اساتید حقوق؛ ایده‌های مشخص برای برنامه‌ریزی کلاس و دورهٔ درسی ۵۲
۳-۱- استفاده از سیلابس پیوندی میان کلاس و دورهٔ آموزشی ۵۲

۳-۲- ده دستورالعمل اولین دورهٔ آموزشی مورد انتخاب در سال اول ۵۴
۳-۳-آموزش تحلیل حقوقی: فهرست مهارت‌ها ۵۸
۳-۴- برنامهٔ آموزشی بر محور حل مسئله ۶۳
۳-۵- سمینارهای تدارک دیده توسط دانشجویان ۶۴
۳-۶- سیستم یادگیری Four-Mat ۶۷
۳-۷- سلیمان و آیین دادرسی ۶۸
۳-۸- ضرورت هماهنگی روش‌ها با شکل و عملکرد ۶۹
۳-۹- ارائهٔ سخنرانی توسط دانشجویان درمورد آرای محاکم ۷۲
۳-۱۰- تکریم دانشجویان سال اول دانشکدهٔ حقوق ۷۲

فصل سوم: تکنیک‌های پرسش و مباحثه

۱- ضرورت بحث و پرسش در کلاس ۷۵
۲- موانع مباحثهٔ مؤثر ۷۶
۳- راهکارهای مباحثه و پرسش و پاسخ مؤثر ۷۷
۳-۱- گام اول ـ ایجاد جَو و فضای کلاسی مساعد برای مباحثه ۷۷
۳-۲- گام دوم ـ طرح سؤالات و موضوعاتی که بحث خواهد شد ۷۹
۳-۳- پرسش سؤالات مؤثر برای شروع بحث ۸۱
۳-۴- هدایت بحث ـ سؤالات و نظرهای دانشجویان ۸۲
۴- تجربیات عملی اساتید و تکنیک‌های خاص مباحثه ۸۸
۴-۱- استفاده از ویدئو در یادگیری اسامی دانشجویان ۸۸
۴-۲- ایجاد صمیمیت در فضای کلاس ۸۸
۴-۳- سؤالات متقابل دانشجویان و اساتید ۸۸
۴-۴- سؤالات برجسته ۹۳
۴-۵- اسامی و سوابق دانشجویان ۹۴
۴-۶- گفتگو در محدودهٔ مشخص ۹۵
۴-۷- چیدمان کلاس درس ـ دایره ۹۶
۴-۸- نکات تدریس در کلاس‌های آرام ۹۷

فصل چهارم: ابزار دیداری

۱- ابزار دیداری چه نوع ابزاری است؟ ۱۰۲
۲- ضرورت استفاده از ابزار دیداری ۱۰۲
۳- طراحی و استفاده از ابزار دیداری ۱۰۴
۳-۱- جزوات ۱۰۵

۳-۲- تخته‌سیاه ۱۰۶
۳-۳- دستگاه اُورهِد ۱۰۷
۳-۴- فلیپ‌چارت ۱۰۹
۳-۵- اسلاید ۱۱۰
۳-۶- نوار ویدئو ۱۱۱
۴- تجربیات عملی اساتید حقوق در استفاده از ابزارهای دیداری خاص ۱۱۴
۴-۱- الگوریتم‌ها ۱۱۴
۴-۲- استفاده از پروژکتورهای آموزشی سقفی ۱۱۴
۴-۳- استفاده از ویدئو در درس ادلهٔ اثبات دعوی ۱۱۶
۴-۴- روندنما ۱۱۷
۴-۵- برش کوتاهی از فیلم ۱۱۸

فصل پنجم: فرصت‌های یادگیری در زندگی واقعی

۱- مفهوم یادگیری تجربی ۱۱۹
۲- مبانی نظری یادگیری تجربی ۱۲۱
۲-۱- یادگیری جامع ۱۲۱
۲-۲- مدل چرخ‌های کُلب ۱۲۲
۲-۳- انعکاس در عمل ۱۲۲
۳- اهداف و مزایای یادگیری تجربی ۱۲۳
۴- ارتقای مزایای یادگیری تجربی ۱۲۴
۵- تجربیات عملی اساتید حقوق؛ فرصت‌های یادگیری خاص در زندگی واقعی ۱۲۷
۵-۱- اصول اخلاقی در کلینیک حقوقی ۱۲۷
۵-۲- استفاده از بخش حوادث مجلات در کلاس حقوق جزا ۱۲۷
۵-۳- خسته‌کننده بودن کلاس‌های حقوق ۱۲۸
۵-۴- مثال‌هایی از مشکلات تنظیم اسناد حقوقی از روی اسناد واقعی ۱۲۹
۵-۵- اتفاقات رایج در کلاس درس ۱۳۰
۵-۶- جلسات و مشکلات کانون وکلای ایالتی ۱۳۱
۵-۷- استفاده از پزشکان برای تدریس دانشجویان حقوق ۱۳۲
۵-۸- بررسی و ارزیابی دعاوی ثبت‌شده در دفتر ثبت دعاوی ۱۳۵

فصل ششم: بازسازی کلاس ازطریق یادگیری مشارکتی

۱- معرفی یادگیری مشارکتی ۱۳۹
۲- نحوهٔ ایجاد تکنیک‌های مشارکتی ۱۳۹

۲-۱- گروه‌های اجماعی کلاس ۱۳۹
۲-۲- سایر نمونه‌های یادگیری مشارکتی ۱۴۲
۳- تجربیات عملی اساتید حقوق؛ نظریات خاص در یادگیری مشارکتی و گروه‌های کوچک ۱۴۵
۳-۱- ایجاد تمرین‌های مشارکتی ۱۴۵
۳-۲- طرح تمرین‌هایی برای یادگیری مشترک ۱۴۸
۳-۳- گروه‌های یادگیری مشارکتی در کلاس پرتعداد ۱۵۲

فصل هفتم: کامپیوترها

۱- اهداف آموزش حقوق ۱۵۴
۲- مزایا و چالش‌های کامپیوترها در زمینهٔ تدریس و یادگیری ۱۵۵
۳- استفاده‌های مؤثر از کامپیوتر در دانشکده‌های حقوق ۱۵۷
۳-۱- کامپیوتر به‌عنوان ابزار دیداری در کلاس ۱۵۸
۳-۲- اینترنت ۱۶۰
۳-۳- کتابهای حقوقی الکترونیکی ۱۶۱
۴- تجربیات عملی و نظریه‌های خاص اساتید حقوق در زمینهٔ استفاده از کامپیوترها ۱۶۴

فصل هشتم: شبیه‌سازی و ایفای نقش

۱- دلایل به‌کارگیری شبیه‌سازی و ایفای نقش ۱۶۸
۲- طراحی تمرینات شبیه‌سازی و ایفای نقش ۱۷۰
۲-۱- قالب شبیه‌سازی ۱۷۰
۲-۲- اهداف شبیه‌سازی ۱۷۱
۲-۳- طراحی و چهارچوب شبیه‌سازی ۱۷۱
۳- تجربیات عملی اساتید حقوق و نظرهای خاص در مورد شبیه‌سازی ۱۷۴
۳-۱- ارائهٔ استدلال در دعاوی در کلاس‌های سال اول ۱۷۴
۳-۲- آشناسازی اولیه برای اتخاذ تصمیمات قضایی ۱۷۵
۳-۳- دانشجویان در نقش قاضی ۱۷۷
۳-۴- دانشجویان در نقش وکیل ۱۷۸
۳-۵- مذاکره و تنظیم قراردادها ۱۷۹
۳-۶- شبیه‌سازی وکالت در موضوعات ادلهٔ اثبات دعوی ۱۸۱

فصل نهم: تمرینات نگارش

۱- ضرورت تمرین نگارش ۱۸۴
۲- انواع تمرین نگارش ۱۸۵

۲-۱- نگارش خارج از کلاس ۱۸۶
۲-۲- نگارش کلاسی ۱۸۶
۳- برنامه‌ریزی برای تکالیف نگارشی ۱۸۷
۴- ارائهٔ بازخورد برای تکالیف نگارشی دانشجویان ۱۸۹
۵- تجربیات عملی اساتید حقوق در تمرین‌های خاص نگارشی ۱۹۳
۵-۱- تکالیف نگارشی کوتاه در کلاس‌های پرجمعیت ۱۹۳
۵-۲- مسائل ارزیابی: مزایا و مشکلات ۱۹۴
۵-۳- نقد کتاب به‌صورت تکلیف درسی: راهنمایی برای نوشتن انتقادات ۱۹۷
۵-۴- قادر ساختن دانشجویان به درک مسائل دنیای واقعی و داشتن «دیدی جهانی» از حقوق در دوره‌های آموزشی سال اول ۲۰۰
۵-۵- آشکار شدن جهت‌گیری‌ها به‌وسیلهٔ یادداشت ۲۰۲

فصل دهم: ارزیابی کلاس ـ بازخوردی برای اساتید

۱- مفهوم ارزیابی کلاس ۲۰۴
۲- پیش‌فرض‌های ارزیابی کلاس ۲۰۶
۳- ویژگی‌های ارزیابی کلاس ۲۰۶
۴- گام‌های اولیهٔ ارزیابی کلاس ۲۰۸
۵- مزایای ارزیابی کلاس ۲۱۰
۶- تجربیات عملی اساتید حقوق و تکنیک‌های خاص ارزیابی کلاس ۲۱۲
۶-۱- کاهش استرس ازطریق بازخورد ۲۱۲
۶-۲- نوشته‌های یک‌دقیقه‌ای ۲۱۴
۶-۳- فهم مفاهیم با استفاده از روندنما ۲۱۶
۶-۴- راه‌حل مستند مشکلات ۲۱۷
۶-۵- اساتید و فرم‌های بازخورد طراحی‌شده ۲۱۸
۶-۶- گروه‌های مشاورهٔ دانشجویی ۲۱۹

فصل یازدهم: ارزیابی دانشجویان

۱- ضرورت انجام ارزیابی دانشجویان ۲۲۲
۱-۱- رتبه‌بندی و چینش ۲۲۲
۱-۲- بازخورد ۲۲۳
۲- ابزار ارزیابی: وسایل و تکنیک‌ها ۲۲۴
۳- زمان ارزیابی دانشجویان ۲۲۵

۴- موضوع ارزیابی ۲۲۶
۵- نحوهٔ ارزیابی ۲۲۶
۵-۱- معیار روش‌شناختی ۲۲۶
۵-۲- طرح‌های مؤثر ارزیابی ۲۲۷
۵-۳- برخی بایدها و نبایدهای آزمون‌های دانشکده‌های حقوق ۲۲۸
۶- تجربیات عملی اساتید حقوق و نظریات خاص درمورد ارزیابی ۲۳۲
۶-۱- استفاده از «اصول طبقه‌بندی بلوم» در ارائهٔ پیش‌نویس آزمون‌ها ۲۳۲
۶-۲- ارائهٔ سؤالات امتحانی بالقوه به دانشجویان قبل از آزمون ۲۳۵
۶-۳- برگزاری آزمون‌ها، انجام تمرینات و توصیه‌های عملی ۲۳۶
۶-۴- آزمون‌های چندگزینه‌ای در کلاس‌های پرتعداد ۲۴۰
۶-۵- طرح سؤالات چندگزینه‌ای ۲۴۱
۶-۶- انتقاد از مهارت‌های وکالتی دانشجویان ۲۴۵
۶-۷- امتیاز اضافی ۲۴۸
۶-۸- مطابق با یک باور «دانشجویانی که انسان‌های خوبی هستند و در آینده وکلای خوبی می‌شوند، اغلب نمرات بدی کسب می‌کنند.» ۲۴۹

فصل دوازدهم: محیط تدریس و یادگیری

۱- محیط فیزیکی ۲۵۲
۲- محیط میان‌فردی ۲۵۳
۳- تجربیات عملی اساتید حقوق و نظریات خاص درمورد محیط تدریس و یادگیری ۲۵۶
۳-۱- خط‌مشی آماده‌سازی کلاس ۲۵۶
۳-۲- عدم‌یادداشت‌برداری ۲۵۷
۳-۳- آموزش تحلیلی قانونی ۲۵۹
۳-۴- روایت تجربیات ۲۶۱
۳-۵- نیاز دانشجویان به تبیین ایده‌ها ۲۶۲
۳-۶- توجه به مخاطب: استفاده از راهکار نگارشی در بهبود یادگیری حقوق ۲۶۴
۳-۷- سمینارهای دانشجویی ۲۶۷

پیشگفتار

تعلیم و تدریس دانش حقوق در نظام آموزش عالی ایران بیش از آنکه مبتنی‌بر فنون و مهارت‌های آموزش باشد، مبتنی‌بر تجربیات شخصی اساتید است. بر اساس تصوری اشتباه، دارا بودن مدرک تحصیلی دوره‌های عالی آموزشی تنها پیش‌نیاز امر تدریس دانش حقوق است و همین پندار مشکلات بسیاری را در امر تدریس این دانش سبب گردیده است به‌نحوی‌که آثار زیان‌بارِ فقدان مهارت‌های تدریس در تربیت دانشجویان حقوق در بسیاری از مراکز آموزش عالی و دانشگاهی مشهود است. ناگفته پیداست که سایر رشته‌های دانشگاهی نیز کم‌وبیش از وضعیت مشابهی رنج می‌برند و در اکثر رشته‌های تحصیلی، امر تدریس با چالش‌های جدی مواجه است. برخی از این مشکلات، ساختاری بوده و مرتبط با قوانین و مقررات آموزشی است که با پیشرفت‌های جهانی همگام و همراه نگردیده است و نیازمند بازنگری جدّی و اساسی است. بعضی دیگر از نارسایی‌ها به سیستم جذب دانشجو و گسترش بی‌رویه رشته حقوق ارتباط دارد که سبب انباشت فارغ‌التحصیلان حقوق گردیده و عدم‌امکان دستیابی به اشتغال مناسب، سرخوردگی، یأس و کاهش انگیزهٔ دانشجویان شاغل به تحصیل را نیز به همراه داشته است؛ بنابراین شأن و جایگاه رشته حقوق به‌عنوان رشته برتر علوم انسانی به‌شدت تنزل یافته است. وضعیت اقتصادی نیز نگاه آموزش عالی را به رشته حقوق تغییر داده تاجایی که این رشته به‌عنوان پول‌سازترین شاخه دانشگاهی به‌عنوان ابزاری برای ترمیم کسر بودجه علمی به‌کار گرفته شده است. ایجاد رشته حقوق در شهرهای کوچک بی‌آنکه زیرساخت‌های لازم را داشته باشند، در افول رشته بی‌تأثیر نبوده است. از سوی دیگر بیماری اجتماعی و مزمن مدرک‌گرایی، سبب تحقیر هرچه بیشتر دانش حقوق شده است. افزایش و جذب بی‌رویه دانشجوی حقوق در اقصی نقاط کشور، بدون توجه به بازار عرضه و تقاضا و متناسب با جمعیت کشور سبب تکثر اساتید با سطوح علمی متفاوت و در نتیجه ارائه نظریات عجیب و بدعت‌گذاری‌های بدون پشتوانه علمی در استدلال‌های حقوقی گردیده و در عمل و کاربرد همین امر، معضلات بسیاری را در ثبات و پایداری حقوق ایران ایجاد کرده است تا

حدی که قابلیت اتکای نظام حقوقی ایران به اصول، قواعد و بدیهیات حقوقی دچار مخاطره شده است.

پیشگفتار حاضر جایی برای طرح آسیب‌شناسی رشته حقوق نیست و دراین‌خصوص هرچند اندک، مقالاتی به رشته تحریر درآمده است.[۱] تجربیات بیش از سه دهه تدریس دانش حقوق مشکلات ساختاری بسیاری را برای نگارنده آشکار ساخته است که درحقیقت علل اصلی ضعف آموزش حقوق در نظام دانشگاهی ایران است. باید افزود که رویکرد کتاب حاضر مهارت‌های آموزش حقوق است و تمرکز بر عملکرد و شیوه تدریس اساتید حقوق، محور اصلی بحث به‌شمار می‌رود و ذکر ایرادات و اشکالاتی که سبب ضعف نظام آموزشی شده است، نباید زحمات و تلاش‌های ارزنده اساتید حقوق را که به‌شایستگی در تدریس و تعلیم و پژوهش ایفای نقش نموده‌اند، در حاشیه قرار دهد.

مشکلات و ضعف‌های عمده آموزش حقوق در دانشگاه‌های ایران را می‌توان به شرح زیر دسته‌بندی نمود:

۱. استخدام برخی از اساتید بدون ارزیابی دقیق علمی و احراز حداقل توانایی‌های لازم در امر تدریس؛

۲. عدم‌ارزیابی دقیق و علمی از عملکرد تدریس و فقدان ضمانت اجرای مناسب؛

۳. عدم‌تسلط و آشنایی برخی از اساتید حقوق به زبان‌های خارجی موردنیاز؛

۴. بی‌علاقگی و عدم‌تمایل اساتید به امر پژوهش در کنار آموزش؛

۵. تدریس دروس متنوع و متعدد و غیرهماهنگ با تخصص اساتید مربوطه؛

۶. علاقه‌مندی برخی از اساتید به افزایش ساعات تدریس بدون پشتوانه منطقی؛

۷. تمامیت طلبی و فزون‌خواهی پاره‌ای از مدرسان حقوق؛

۸. فقدان یک جامعه علمی همکار، یاور و صمیمی برای انجام تدریس و پژوهش مشترک؛

---

۱. حسین صفایی و محمود کاظمی، *آسیب‌های آموزش و پژوهش علم حقوق در ایران و راهکارهای مقابله با آن*، مطالعات حقوقی تطبیقی، ۱۳۹۳، ش ۲.

۹. عدم‌تمایل اکثر اساتید حقوق به تدریس مشترک دروس و انجام کارهای پژوهشی مشترک؛[۱]

۱۰. تدریس ازطریق روخوانی کامل متن به‌جهت ناتوانی در امر سخنوری؛

۱۱. حاشیه‌پردازی، داستان‌سرایی، بیان خاطرات سفرهای خارجی به‌جای تدریس؛

۱۲. اعطای امتیاز و نمره به‌صورت غیرعادلانه و غیرمنصفانه جهت عقده‌گشایی از دانشجویان مطالبه‌گر؛

۱۳. سرقت و رونویسی آثار علمی و تحقیقی و پژوهشی دیگران جهت کسب ارتقای رتبه دانشگاهی از سوی برخی از مدرسان حقوق؛

۱۴. سهل‌گیری یا سخت‌گیری بیش‌ازحد معقول و منطقی در امر تدریس؛

۱۵. عدم‌آشنایی برخی از اساتید با سیستم‌های کمک‌آموزشی مانند کامپیوتر یا پایگاه‌های علمی؛

۱۶. مُدارای مدیران برخی دانشگاه‌ها با اساتید ضعیف و غیرعلمی به‌منظور حفظ موقعیت خود؛

۱۷. عدم‌پذیرش حقوق متقابل استاد و دانشجو و محدود ساختن دانشجویان در بیان انتقادات خود؛

۱۸. بی‌توجهی به مسائل رفاهی و معیشتی اساتید حقوق؛

۱۹. بازنشسته کردن اجباری اساتید برجسته و محروم ساختن جامعه علمی از دانش آنان؛

۲۰. فقدان نظام ارتقای علمی مناسب و تغییرات مکرر قوانین ارتقای اساتید بر اساس سلیقه‌های شخصی؛

۲۱. فقدان نظام دستیاری استاد برای مدرسین جوان جهت کسب تجربه در امر تدریس.

مشکلات معرفی‌شده تنها بخشی از معضلات نظام آموزش حقوق در دانشگاه‌های ایران است و هریک از عناوین یادشده می‌تواند موضوع تحقیقی مستقل باشد. هریک از این معضلات به‌تنهایی

---

۱. سال‌ها قبل در تدریس حقوق تطبیقی دوره کارشناسی حقوق از اساتید متخصص در هر رشته درخواست نمودم مرا در امر تدریس یاری کنند. به این منظور هریک از اساتید متخصص جلسه‌ای را به تدریس حقوق جزای تطبیقی، حقوق اساسی تطبیقی و حقوق کار تطبیقی اختصاص دادند. بازخورد دانشجویان دراین‌خصوص بسیار مثبت بود.

می‌تواند نظام صحیح آموزش و تعلیم را دچار اختلال کند و آثار و تبعات ناگواری در پی داشته باشد. عدم‌انگیزه کافی برای دانشجویان حقوق جهت مطالعه و تحقیق، عدم‌مطالبه‌گری، ارزیابی غیرواقعی و تشریفاتی از عملکرد اساتید تنها نمونه‌ای از مشکلاتی است که به ضعف نظام آموزشی حقوق بازمی گردد.

چند سال پیش کتاب «تکنیک‌هایی برای آموزش حقوق» نوشتهٔ جرالد هس و استیون فریدلند توجه مرا به خود جلب نمود. استیون محقق برجسته دانشگاه‌های مختلف ایالات‌متحده که چندین سال به عنوان استاد نمونه انتخاب شده و برنده جوایز متعدد در امر تدریس حقوق بوده است و همچنین اساتید حقوق را در کشور افغانستان آموزش داده و بنیاد حقوقی ژاپن را موردراهنمایی و مشاوره قرار داده است.

جرالد استاد حقوق دانشگاه گوانزاگا، بنیان‌گذار انستیتوی آموزش دانشکده حقوق، عضو کمیته مشاوران مجله آموزش حقوق، نویسنده کتاب‌های متعدد در امر تدریس و یادگیری حقوق و برگزارکننده کارگاه‌های آموزشی متعدد در حوزه تدریس حقوق در کشورهای کانادا و ژاپن می‌باشد.

کتاب مزبور برای اساتیدی طراحی شده است که درصدد ارتقای آموزش خود و یادگیری دانشجویان هستند. این کتاب اصول کلی آموزش و همچنین ده‌ها ایدهٔ مشخص را معرفی می‌کند که طی سال‌ها تدریس، مطالعه، تحقیق و تجربه کسب شده است. از ویژگی‌های جالب کتاب، اخذ دیدگاه‌ها و تجربیات بیش از صدتَن از اساتید حقوق دانشگاه‌های آمریکاست که تجربیات خود را با نویسندگان کتاب به اشتراک گذاشته‌اند.

به‌این‌منظور با همراهی و همکاری مشترک سرکار خانم صنم خدیوزاد فارغ‌التحصیل رشته حقوق دانشگاه تبریز و وکیل دادگستری، کار ترجمه کتاب آغاز گردید و به‌رغم وجود وقفه‌هایی در این کار، نهایتاً طی ماه‌های گذشته با فراغتی نسبی که از شیوع بیماری ویروس کووید ۱۹ نشئت گرفته بود، امر ترجمه به‌سرانجام رسید و در برابر دیدگان جامعه حقوقی قرار گرفت. در خلال ترجمه تفاوت‌های بارز دو سیستم آموزشی دانشکده‌های حقوق در ایران و ایالات‌متحده به‌خوبی خود را نشان داد. گفتنی است تمام مهارت‌ها و تجربیات تدریس حقوق در یک نظام

آموزش عالی پیشرفته با همان ویژگی‌ها و اوصاف، فاقد قابلیت اجرا و تحقق در سیستم آموزش عالی ماست؛ اما بخش عمده‌ای از آن می‌تواند برای اساتید حقوق به‌ویژه مدرسان جوان سازنده و رهگشا باشد. برخی از دیدگاه‌های مطرح در این کتاب با تعدادی از مشکلات پیش‌گفته در سیستم آموزشی حقوق در ایران نیز مشابهت دارد.

در ترجمه کتاب حاضر نهایت دقت و توجه در جایگزینی عبارات صورت گرفته و مترجمین به‌حدِ وُسع تلاش نموده‌اند حداکثر امانت‌داری را دراین‌خصوص رعایت کنند. پس از ترجمه اولیه، نظرات آقای فرشاد رحیمی دیزگوین فارغ‌التحصیل دوره کارشناسی رشته حقوق دانشگاه تبریز و دانشجوی دکتری حقوق سرمایه‌گذاری بین‌المللی دانشگاه میشیگان نیز موردتوجه قرار گرفته است که درخور سپاس و تقدیر است. سپس به‌دفعات، متنِ ترجمه مورد ویرایش ادبی و نگارشی قرار گرفته است تا مطالب آن به‌سهولت قابل‌انتقال باشد. درنهایت ضمن سپاس از انتشارات شهر دانش در آراسته کردن این اثر به زیور طبع، امیدواریم ورود اولین کتاب در امر آموزش دانشِ حقوق به ادبیات حقوقی ما در کاهش برخی از مشکلات نظام آموزشی مفید و مؤثر واقع شود.

ابراهیم شعاریان

تبریز– بهار ۱۴۰۰

مقدمه

هدف عمدهٔ ما از تألیف این کتاب، فراهم نمودن منبعی آموزشی برای خواننده است. این تلاش‌های مشترک، همراه با کمک‌های فراوان دوستان و همکاران، درصدد ارتقای کیفیت آموزش و یادگیری در دانشکده‌های حقوق است. امیدواریم *تکنیک‌های آموزش حقوق*، به مدرسان حقوق در ایجاد تجارب یادگیری جالب و چالش‌انگیز در دانشجویان، کمک کند. اعتقاد ما این است که تدریس و یادگیری بهتر، می‌تواند آثار مطلوبی داشته باشد؛ تعلیم مؤثرتر، سطح علمی دانشجویان را ارتقا می‌بخشد و درنتیجه آیندهٔ بهتری در مرحلهٔ عمل و کاربرد برای آنان رقم می‌زند.

برای دستیابی به این اهداف عالی، دو بخش را در *تکنیک‌های آموزش حقوق* درج کرده و آورده‌ایم:

۱- اصول بنیادین آموزش عالی؛

۲- نظریات خاص تدریس شمار زیادی از مدرسان حقوق.

اصول بنیادین تدریس و یادگیری، بر پایهٔ گسترهٔ وسیعی از پژوهش‌ها و آثار تحقیقی آموزش عالی استوار است، این آثار تحقیقی باآنکه وسیع هستند، ولی ارزش پیگیری دارند. ما فصل اول را منحصراً به روش‌های آموزش و یادگیری اختصاص داده‌ایم، فصل ۲ تا ۱۲ هرکدام با مقدمه‌ای آغاز می‌شود که اصول آموزشی بنیادین تدریس حقوق را در برمی‌گیرد.

هستهٔ اصلی *تکنیک‌های آموزش حقوق* شامل ۱۳۷ نظریهٔ آزموده‌شده و به‌کاررفتهٔ اساتید است. این نظریات را مدرسان مجربی ارائه کرده‌اند که آنها را با دانشجویان خود با موفقیت آزموده‌اند. امیدواریم این ایده‌ها برای جلب‌توجه اساتید حقوق به‌حدِکافی جذاب بوده و در اجرای آسان و سریع آن با دانشجویان، به‌اندازهٔ کافی واضح و آشکار باشد.

همچنین شایسته است از اشخاص متعددی که در تسهیل فرایند تدوین این کتاب، ما را یاری نموده‌اند؛ تشکر کنیم. نخست از همهٔ اساتید فداکار و ایثارگری که نظریه‌های خود را در خدمت *تکنیک‌های آموزش حقوق* قرار داده‌اند، قدردانی می‌کنیم. البته حق چاپ و نشر همکاران در سهم خویش از این کتاب، محفوظ خواهد ماند و این حداقل کاری است که می‌توانیم انجام دهیم.

در کنار افراد زیاد دیگری که ما را در نشر این کتاب یاری نمودند، یک شخص به‌طور خاص درخور تقدیر و سپاس است؛ به پائولا پراتر در انجام اقدامات ارزنده‌شان در تمامی مراحل کتاب،

ازجمله در طرح ایدهٔ اولیه و اساسی، جمع‌آوری نظریات آموزشی، همکاری با اساتید و شاهکار حجیم نمایهٔ کلمات، بسیار مدیون هستیم.

جرالد هس[1] و استیون فریدلند[2]

مارس ۱۹۹۹

1. Gerald F.Hess
2. Steven Friedland

فصل اول

آموزش و یادگیری ـ نظریه، تحقیق و کاربردها

این فصل، پژوهش، نظریه‌ها و الگوهایی را بررسی می‌کند که پایه و اساس بسیاری از مواردی است که در زمینهٔ آموزش و یادگیری در آموزش عالی شناخته شده است. فصل حاضر درصدد ارائهٔ شناخت بنیادین، در آموزش و یادگیری برای اساتید است تا بتوانند در حوزهٔ تعالیم خود، تصمیمات آگاهانه‌ای اتخاذ نمایند. همچنین، به‌طورکلی این فصل چگونگی به‌کارگیری تحقیق، نظریات و الگوها را در آموزش حقوق بیان می‌دارد. دراین‌خصوص، چهار نظریه در زمینهٔ یادگیری و سه الگوی آموزشی مؤثر ارائه‌شده است؛ این نظریات و الگوها، حاصل چند دهه پژوهش و هزاران مطالعه‌ای است که در صدها مقاله و ده‌ها کتاب منتشر شده است. درنتیجه این فصل، به ناگزیر به‌طور سطحی به بررسی این نظریه‌ها و الگوها می‌پردازد. باید در نظر داشت که نظریات و الگوهای آموزش و یادگیری فراوان دیگری نیز در این موضوع وجود دارد.[1]

۱- یادگیری

یادگیری دانشجو یکی از دلایل اصلی آموزش است؛ در دانشکده‌های حقوق، هستهٔ اصلی یادگیری دانشجویان، عبارت است از موضوعات، مهارت‌ها و اصول حرفه‌ای که در تدریس وکالتِ مؤثر و اخلاقی، اهمیت فراوانی دارد. اگر فرض بر این است که یادگیری دانشجو در امر آموزش حقوقی نقش مرکزی دارد، درنتیجه فهم چگونگی یادگیری افراد، می‌تواند در کارآمدی و توفیق اساتید حقوق یاری کند. چهار نوع از انواع نظریات یادگیری، عبارتند از:۱)روان‌شناسی شناختی؛ ۲)رشد فکری؛ ۳)شیوه‌های یادگیری؛ ۴)ویژگی‌های فراگیران بزرگسال.

---

۱. مدرسان حقوق که تمایل به بررسی بیشتر درزمینهٔ مطالعات حوزه تدریس و یادگیری دارند، می‌توانند به منابع پایانی این فصل مراجعه کنند.

۱-۱- روان‌شناسی شناختی

روان‌شناسی شناختی در پی توضیح فرایندهای ذهنی مانند حافظه، تفکر، حل مسئله و تصمیم‌گیری است، اهداف روانشناسی شناختی، عبارت است از یادگیری تفهیمی، نه طوطی‌وار؛ و نیز گسترش نظریاتی است که به تشریح درک مطلب و به‌کارگیری دانش می‌پردازد. روان‌شناسی شناختی در مقام توصیف یادگیری تفهیمی، بر چهار حوزه تأکید دارد:

۱-۱-۱- پردازش اطلاعات

پژوهش‌های شناختی، عملکردهای اساسی حافظهٔ انسان را توصیف می‌کند، اکثر انسان‌ها درآنِ‌واحد، تنها به یک‌چیز می‌توانند توجه کنند. حافظه در زمینهٔ اطلاعات جدید، شکننده است و تنها می‌تواند چند مفهوم جدید را در مدت زمان کوتاه، در خود جای دهد؛ هرگاه که اطلاعات جدید در حافظهٔ بلندمدت ثبت شد، حافظه ثبات بیشتری می‌یابد. درنتیجه، در دستیابی به دانش جدید، انسان‌ها نیاز دارند که به اطلاعات جدید و حفظ آن تا زمان کدگذاری در حافظهٔ بلندمدت رجوع کنند.

به‌نظر نمی‌رسد قطعات پراکندهٔ اطلاعاتی که دانشجویان منحصراً سعی در حفظ کردن آنها دارند، بتواند به حافظهٔ بلندمدت آنها منتقل شود. درمقابل، علمی که دارای مفهوم باشد، یعنی اگر مفاهیم جدید در یک چهارچوب با هم مرتبط شوند؛ به‌احتمال بیشتر می‌توانند کدگذاری‌شده و یادآوری شوند. بسیاری از دانشجویان، تنها پس از دیدن «تصویر کلی»، قادر به فهم مفاهیم جدید و کدگذاری آنها هستند.

یکی دیگر از جنبه‌های کلیدی پردازش اطلاعات انسان، این است که این اطلاعات به دو بخش اطلاعات «گفتاری» و «دیداری» تقسیم شده است. درنتیجه زمانی که دانشجویان با اطلاعاتی مواجه می‌شوند که هم جنبهٔ گفتاری[1] و هم دیداری[2] داشته باشد؛ بهتر می‌توانند آنها را کدگذاری کنند و بعد نیز آن را به یاد بیاورند.

---

۱. نک: فصل ۳، ابزار گفتاری.

۲. نک: فصل ۴، ابزار دیداری.